

När man besöker Reumatologen på Universitetssjukhuset, Malmö Allmänna Sjukhus är det som att fysiskt ta ett rejält kliv bakåt i tiden. Där är högt i tak och lokalerna är mycket charmiga, men trånga. Utrymmesbristen har personalen kompenserat med mycken utsmyckning och en toalett med fler fina saker att beskåda är svår att finna!

Men vad betyder trångboddheten när där existerar en god och trivsamt miljö för de fyra specialister och fyra doktorander som, under ledning av sektionschef Lennart Jacobsson, idogt strävar vidare. Kliniken är relativt liten och ingår som en sektion i det medicinska blocket. Man har ett gott samarbete med Lund och någon konkurrens mellan de båda närliggande städerna verkar inte finnas. Det existerar tillräckligt med medicinska spörsmål att ägna sig åt.

I Malmö är forskningen patientinriktad

Text: Docent Lennart Jacobsson

Det kliniska omhändertagandet av patienter med reumatoid artrit i Malmö är välorganiserat och sköts till största delen av reumatologer, antingen av de tre privatpraktiserande reumatologerna i staden eller av läkare på Universitetssjukhuset MAS. Detta möjliggör registrering och god kontroll av befintliga patienter i staden, och därmed ges en unik möjlighet till klinisk forskning. Malmö har dessutom en ur historiskt perspektiv unik position vad beträffar epidemiologisk forskning, vilken bl.a. grundar sig på att:

- staden endast har ett sjukhus,
- under decennier haft en avdelning för förebyggande medicin där man genomfört upprepade hälsoundersökningar,
- har en väl utvecklad forskning på institutionen för samhällsmedicin samt
- tidigare haft en mycket hög obduktionsfrekvens.

Risker för RA undersökta

En liknande tradition finns även för

reumatologin i staden, vilket resulterat i en doktorsavhandling under 1990-talet beträffande prevalens, (= den andel av en viss befolkning som är sjuk i en viss sjukdom vid en viss tidpunkt), och riskfaktorer för reumatiska besvär i befolkningen samt ett samarbete med National Institutes of Health (NIH) i USA.

De senaste åren har arbete pågått med att ta reda på hur många patienter med reumatoid artrit (RA) som finns i Malmö. För tillfället känner vi till cirka 1 300 patienter, vilket med användande av kända förekomstssiffror från Oslo, gör listan i det närmaste komplett. Utvärderingsarbete pågår, varefter vi med listan som bas kommer att kunna besvara olika frågeställningar beträffande RA. Vi har redan gjort en kvalitativ och kvantitativ jämförelse av den privata respektive offentliga läkarvården, varvid det visats att vården är medicinskt likvärdig men att patienterna ser många fördelar beträffande bl.a. tillgängligheten vid de privata alternativen.

Nya fall registreras

Sedan 1995 pågår en registrering av alla nyupptäckta fall med reumatoid artrit enligt Svenska RA-registrets riktlinjer och med tillägg av en mängd övriga uppgifter. För tillfället används detta register således för observationsstudier om orsakerna till (prevalensen för) osteoporos och destruktionsutveckling vid reumatoid artrit.

Uppföljningar

Registret används även för uppföljningsstudier av funktionsnedsättning i axlar och nedre extremiteter, samt utvärdering av orsakerna till fortsatt arbetsförmåga. Beträffande osteoporos visar preliminära resultat från ett tillbakavisande (retrospektiv) material att periartikulär osteoporos, d.v.s. lednära urkalkning i händernas ben, är en orsak som är likvärdig med andra aktivitets- och handikappmått för ökad dödlighet vid RA. Förekomst av sådan periartikulär urkalkning och utbredd osteoporos, bakomliggande orsaker för deras utveckling och betydelse för sjukdomsförloppet, pågår inom den nya patientgruppen.

Extraartikulära manifestationer av reumatoid artrit betyder att andra organ utöver de som hör till rörelseapparaten är involverade. Detta beror ofta på en kärlinflammation. Sedan flera år studeras dessa händelser och vid en återblickande genomgång av

Utrymmesbristen i Malmö har man kompenserat med charm och utsmyckning, ända in på toaletten.

patientmaterial har vi funnit att förekomst av kärnantikroppar (ANA) och reumatiska noduli (mineraler) tidigt i sjukdomsförloppet pekar på svårare, senare extraartikulära manifestationer som huvudsakligen utgörs av hjärt- och lungsäcksinflammationer samt inflammationer i hudens kärl. Enligt preliminära data finns det dock inte i någon högre grad ett samband mellan extraartikulär sjukdom och riskgener inom HLA-regionen eller till röntgenologisk destruktionshastighet. Nu pågår arbete för att i förväg kunna se huruvida patienter med RA, speciellt sådana med extraartikulär sjukdom, har en ökad förekomst av kärlsjukdom i stora kroppspulsådern, halsens artärer, hjärtats kranskärl eller påverkan av kärlväggens funktion och aktivering i kroppens vävnader. För det senare studeras muskelbiopsier tagna från låret eller underbenet.

Paramedicinsk forskning

1996 kom en avhandling från Malmö om betydelsen av patientundervisning som en del i behandlingen av RA. Denna tradition med patientundervisning i kombination med annan rehabiliterande behandling har fortsatt och är nu en integrerad del av den dagvårdsbehandling som bedrivits sedan 1993. De goda resultaten av patientundervisningen har tidigare publicerats i kontrollerade studier, (patienterna är utvalda efter vissa kriterier och obehandlade patienter ingår i en jämförelsegrupp) och effekten av behandling på dagvårdsavdelning har visats i en observationsstudie där man undersökt resultaten av behandling utan att ha en jämförelsegrupp.

För tillfället pågår en randomiserad kontrollerad studie som jämför patientundervisning med behandling på dagvårdsavdelningen i tre veckor, där den senare innehåller aktiv rehabilitering förutom undervisning vid nyupptäckt reumatoid artrit. Den här studien är ännu mer vetenskaplig eftersom grupperna dessutom är slumpmässigt utvalda.

Fritiden minskar

För patienter i Malmö med RA har fritidsintressena visats minska med 2/3

efter sjukdomsdebuten. Ett negativt samband mellan sådan förlust och livskvalitet är påvisad, medan orsakerna till förlust av fritidsaktivitet ej är kända. Arbete för att finna sådana, samt för att belysa vad förlust av fritidsintressen betyder för sjukdomsutvecklingen pågår. I ett senare skede planeras att eventuellt ingripa arbetsterapeutiskt för att försöka påverka detta förlopp.

Förutom detta har det genomförts och pågår det kontrollerade mindre prövningar av bl.a. olika sjukgymnastiska interventioner mot axelbesvär vid RA.

Sjögrens syndrom

Sedan mitten av 1980-talet pågår ett systematiskt registrerande av alla nydiagnostiserade fall av Primärt Sjögrens syndrom, vilka följs beträffande utveckling av symtom, kliniska fynd, laboratorieabnormiteter, dödlighet och utveckling av lymfkörtelcancer.

För tillfället finns ca 370 patienter registrerade och följda med denna diagnos.

Forskningen avser att studera spontanförloppet av Sjögrens syndrom samt prediktorer för allvarligare sjukdom.

Flera projekt

Aktuella pågående studier inkluderar bl.a. den eventuella associationen mellan Primärt Sjögrens syndrom och hepatit-C eller helicobakter pylori infektion. Vi ser också på förekomst av autonom neuropati vid Sjögrens syndrom, som förefaller vara ökad men vars kliniska relevans för olika sjukdomsmanifestationer ännu är osäker. Ett tredje projekt är rökningens skyddande effekt mot lymfocytinfiltrat i spottkörtlar.

Internationellt samarbete

Internationellt samarbete pågår inom EU med analys av association och koppling mellan olika HLA-vävnadstyper och olika sjukdomsmanifestationer samt bestämning av risken för utvecklande av non-Hodgkins lymfom.

Lennart Jacobsson, docent i Malmö

Under de senaste åren har patienter i stor utsträckning deltagit i två randomiserade placebo-kontrollerade studier dels med dihomogammalinolensyra (Efamol, nattljusolja) och dels med cyklosporin-ögondroppar (multicenterstudie = samarbete mellan olika kliniker). Något slutresultat föreligger ännu ej, men en pilotstudie med Efamol antydde en viss effekt på trötthets-symtom i behandlingsgruppen jämfört med i kontrollgruppen.

Kronisk smärta

Förekomst- och riskfaktorer för olika lokaliserade och generellt utbredda smärttillstånd i rörelseapparat har tidigare undersökts i Malmö, och i USA i samarbete med NIH. I Malmö identifierades bl.a. kortare utbildning och tidigare specifik arbetsbelastning i yrket som riskfaktorer för en del värktillstånd. Samarbetet med NIH har å andra sidan visat på den sannolika betydelsen av etnisk tillhörighet, eftersom vissa indianstammar där visade sig ha en extremt låg förekomst av kroniska värktillstånd.

Samarbete med Spenshult

Sedan 1993 pågår dessutom ett samarbete med primärvårdsläkare i Halland och med Spenshults

Reumatikersjukhus kring en epidemiologisk longitudinell studie baserad på 4 000 innevånare i södra Halland. Syftet med studien är att identifiera förekomst av RA, fibromyalgi och olika värksyndrom, samt orsaker till utvecklandet av kronisk utbredd smärta över en 3-årsperiod i befolkningen.

Övrigt

Förutom ovanstående projekt bedrivs nationellt samarbete kring extraartikulär reumatoid artrit med Lund, Karolinska sjukhuset samt internationellt, i form av ovanstående samarbete inom EU kring Sjögrens syndrom, samt med NIH beträffande förekomst och långtidsprognos för Primärt Sjögrens syndrom vid Mayo-kliniken i Minnesota och kring sambandet mellan artrit och hjärt/kärlsjukdom bland Pima-indianerna i Arizona, USA.

Spenshults Reumatikersjukhus är Reumatikerförbundets enda reumatikersjukhus och därmed alla medlemmars eget specialistsjukhus. Spenshult är ett komplement till den övriga vården med siktet inställt på spetskompetens inom reumatologin i samarbete med universitetsklinikerna och övriga vårdplatser och former runt om i Sverige och för all del även i konkurrens med utlandsvården. Det är rehabilitering som är Spenshults stora specialitet och man vill sätta patienten och dennes hela livssituation i centrum.